

Hoe zat het ook alweer met...

het proces-verbaal?

Het proces-verbaal is belangrijk in het burgerlijk procesrecht, maar wat is het eigenlijk? Hebben partijen iets over de inhoud ervan te zeggen, en is de rechter eraan gebonden?

Willem Heemskerck
redactielid

Op veel plaatsen in het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering wordt (het opmaken van) een proces-verbaal verplicht gesteld.¹ Het proces-verbaal vormt een door de rechter(-commissaris) opgesteld verslag van hetgeen hij in het kader van het processuele verloop van een zaak heeft waargenomen c.q. vernomen; ondertekening vindt plaats door partijen (art. 19 lid 2 Rv), door partijen, de rechter en de griffier (art. 19a lid 3 Rv), door de getuige, de rechter en de griffier (art. 206 lid 3 en 5 Rv), door de deskundige(n), de rechter en de griffier (art. 223 lid 6 Rv) of door – uitsluitend – de rechter en de griffier (art. 226 lid 2 en art. 429g lid 3 Rv). Met betrekking tot het proces-verbaal van een bij een comparitie van partijen bereikte minnelijke schikking geldt de bijzonderheid dat deze krachtens art. 19 lid 3 Rv een voor tenuitvoerlegging vatbare executoriale titel in de zin van art. 430 lid 1 Rv vormt.

Van het proces-verbaal moet het audiëntieblad worden onderscheiden, het geschrift dat alle uitgesproken vonnissen bevat en voorts die aantekeningen welke, niet met het processuele verloop van een bepaalde zaak samenhangend, relateren hetgeen ter zitting voorvalt;² goed voorbeeld van een – overigens waarschijnlijk nooit voorkomende – aantekening die op het audiëntieblad thuishoort is art. 24 lid 2 Rv, dat bepaalt dat het bevel tot inbewaringstelling van ordeverstoorders (tijdens een zitting) daarop wordt vermeld. Niettemin wordt soms ook van hetgeen ten pleidooie in een dagvaardingsprocedure is voorgevallen aantekening op het audiëntieblad gemaakt.

Slechts in enkele gevallen kunnen partijen enige invloed uitoefenen op de inhoud van het proces-verbaal, te weten in die gevallen waarin ook hun ondertekening van het proces-verbaal wordt verlangd (art. 19 lid 2 en 19a lid 3 Rv) en in die gevallen waarin het proces-verbaal althans in hun aanwezigheid – in het bijzonder bij een getuigenverhoor – wordt opgemaakt.

Geen binding

Bestendige jurisprudentie van de Hoge Raad is dat de rechter, bij de vaststelling in zijn beschikking van het ter zitting behandelde, niet aan de inhoud van het proces-verbaal is gebonden, zodat een verschil tussen de inhoud van het proces-verbaal en de overweging van de rechter waarop zijn beslissing steunt, deze laatste niet zonder meer onbegrijpelijk maakt.³ Datzelfde geldt met betrekking tot de verhouding tussen enerzijds hetgeen de uitspraak van de rechter vermeldt en anderzijds de inhoud van de door de raadsman van een partij gehanteerde pleitnota en het extract van het audiëntieblad.⁴ Overigens is de uitleg en waardering van een door een partij ter comparitie afgelegde verklaring van feitelijke aard, zodat zij aan toetsing in cassatie zijn onttrokken.⁵

Een klacht over de onjuistheid van een mededeling in een proces-verbaal kan niet met succes in cassatie worden aangevoerd, als voor die onjuistheid geen steun kan worden gevonden in de (overige) stukken van het geding.⁶ Sterker nog, bij strijd tussen de inhoud van het proces-verbaal of het audiëntieblad en de uitspraak van de rechter gaat in het licht van art. 419 lid 3 Rv de laatste voor.⁷

Ook als de rechter in strijd met art. 19a lid 3 Rv geen proces-verbaal van het verhandelde ter zitting heeft opgemaakt en de voor het bewijs gebruikte verklaring van één van partijen – afgelegd ter comparitie – strijdt met hetgeen die partij in beide instanties in de van haar uitgegane gedingstukken heeft gesteld, dan kan daartegen noch met een rechts- noch met een motiveringsklacht in cassatie worden opgekomen.⁸

Overgeleverd

Slotsom moet zijn dat hoewel het proces-verbaal een belangrijk gedingstuk is, partijen niettemin vaak zijn 'overgeleverd' aan de rechter, die min of meer de vrije hand heeft om, zelfs onafhankelijk van de inhoud van het door hemzelf opgestelde proces-verbaal, vast te stellen wat ter zitting is voorgevallen en of een partij bij die gelegenheid erkennenissen heeft gedaan.⁹

n

1 Te weten:

art. 19 lid 2: proces-verbaal van een bij een comparitie van partijen bereikte minnelijke schikking;

art. 19a lid 3: proces-verbaal van het verhandelde bij een comparitie van partijen;

art. 206 lid 1 (jo. 217): proces-verbaal van (voorlopig) getuigenverhoor;

art. 223 lid 6 (jo. 230): proces-verbaal van het mondeling verslag van een (voorlopig) deskundigenbericht;

art. 226 lid 2 (jo. 230): proces-verbaal van (voorlopige) plaatsopneming en bezichtiging;

art. 429g lid 3: proces-verbaal van de mondelinge behandeling van een verzoekschrift.

In verzoekschriftprocedures waarop de Twaalfde titel van het Eerste boek van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering (art. 429a-t) niet van toepassing is, staat het de rechter (soms) vrij om van de mondelinge behandeling al dan niet een proces-verbaal op te maken. Zie HR 24 september 1982, *NJ* 1983, 243, rov. 3.4.

2 Aldus W.D.H. Asser, *Losbladige Burgerlijke Rechtsvordering*, aantek. 3 op art. 60.

3 HR 24 december 1976, *NJ* 1977, 385 (WHH), t.a.v. het tweede middel;

HR 30 maart 1979, *NJ* 1979, 510; HR 4 januari 1985, *NJ* 1985, 335, rov. 3; HR 25 januari 1985, *NJ* 1985, 562, t.a.v. middel IV, onderdeel a; HR 21 februari 1986, *NJ* 1986, 382, rov. 3.4; HR 15 februari 1991, *NJ* 1991, 341, rov. 3.3; HR 21 januari 1994, *NJ* 1994, 335, rov. 3.4; HR 29 september 1995, *NJ* 1997, 340 (HJS onder 341), rov. 3.3.3; HR 2 april 1999, *NJ* 1999, 656 (S.F.M. Wortmann onder 657), rov. 3.2.

4 HR 10 juni 1983, *NJ* 1984, 250 (WMK), rov. 3.1.

5 HR 16 februari 1979, *NJ* 1980, 4 (FHJM).

6 HR 24 augustus 1984, *NJ* 1985, 35, rov. 3.3; HR 22 augustus 1986, *NJ* 1986, 794, rov. 3.1.

7 HR 2 september 1988, *NJ* 1988, 1037, rov. 3.1; HR 29 september 1995, *NJ* 1997, 340 (HJS onder 341), rov. 3.3.3.

8 HR 18 januari 1984, *NJ* 1984, 633, rov. 3.

9 HR 24 juni 1977, *NJ* 1978, 138, t.a.v. het tweede en derde middel.